Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

№ 4 Серада, 9 Ліпня 1924 г. Год I.

ГРАМАДЗКІ ГОЛАС

Выходзіць два разы ў тыдзень. Цана нумару 15 грошай.

Падпісная цана на 1 месяц 1 злоты 20 гр.
За граніцу ўдвая даражэй.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Людвісарская вул. дом № 4. (Wilno, Ludwisarska 4). Рэдакцыя адчынена ад 10—2 гадз. Рэдактар прымае ад 11—1 гадз. удзень, апрача сьвятаў.

Цана абвестак за радок пэтыту: на 1 стар. — 15 гр., у тэксьце — 10 гр., на апош. стар. — 5 гр.

Пералом.

У пагля̄дзе на сыстэму урадаваньня у нашым краі і наагул на гэтак званых «крэсах всходніх» — сярод польскіх нацыяналістычных кругоў можна заўважыць некаторы пералом, хаця далёка яшчэ нявыразны. Есьць праўда невылячальныя мясцовыя віленскія элемэнты польскага шовінізму, але іхнія настроі у сувязі з новымі законапроектамі аб мовах нацыянальных меншасьцяў ані ня могуць спыняць на сабе нашую увагу і мы спакойна можам перайсьці да парадку дня пры брукавым віленскім гіканьні чорных рэакцыянэраў.

Як мясцовая, так і сталічная польская прэса ужо пасьпела выказацца на пытаньню аб сказаных законапроектах, соймавыя клюбы таксама больш-менш накрэсьлілі сваю тактыку пры галасаваньні гэтых законапроектаў у Сойме. Большасьць польскіх соймавых клюбаў зьбіраецца галасаваць за прыняцьце законапроектаў аб мовах нацыянальных меншасьцяў на «усходніх акраінах» пры адным варунку, калі урадовы тэкст проектаў новых законаў гэтых застанецца някранутым.

Толькі польскія соцыялістыя рашуча выказаліся за папраўкі да зложаных урадовай камісіяй законапроектаў, [а у адным з паседжаньняў конституцыйнае камісіі Сойму, куды зданы былі урадовыя законапроекты пасол Дашынскі (P. P. S.) сказаў проста, што «*народы усходніх нашых акраін маюць поўнае права урадаваць самі сабою*».

Выходзячы з гэтага прынцыпу п. Дашынскі ад імя свайго клюбу высунуў постулят *тэрыторыяльнае аутаноміі* для нашых земляў.

Край наш, як гістарычнае ядро былшага Вялікага Літоўска-Рускага Княжаства (Расея у тыя часы звалася проста Маскоўшчынай у адрозьненьне ад Русі) і у даўнейшыя часы пасьля вуніяў з Польскаю Рэчпаспалітаю блізу што заўсёды насіў азнакі гэтае самае *аутаномнасьці тэрыторыяльнае*, якая занятала разам з Польшчаю толькі тады, калі бязглуздая шляхта пачала імкнуць да поўнага нівэляваньня мясцовых азнакаў і гвалтоўнага полыпчаньня краю.

Гэткім чынам, за постулят Партыі Польскіх Соцыялістаў выразна прамаўляе нашая мінуўшчына.

Што датычыць школьнага боку новых законапроектаў, дык і тут п Дашынскі, як піша пэпээсаўскі офіцыёз «Robotnik» рашуча выказаўся проці гэтак званага утраквізму у школах, альбо, прасьцей кажучы, выкладаньня вучням навукі адразу на дзьвёх мовах: панującай дзяржаўнай і — мове меншасьці. Саўсім да рэчы п. Дашынскі зазначыў, што пэдагогічная навука вымагае, каб толькі ад 10 году дзіця вучылася іншае мовы.

З прычыны гэткае недасканальнасьці проекту у сэнсе школьна-прасьветным, прадстаўнік соцыялістычнага клюбу у конституцыйнай камісіі трэбаваў перадаць адпаведную часьць законапроекту у прасьветную соймавую камісію.

Найхарактарней выглядае, калі ня поўная варожасьць дык некаторая індыфэрэнтнасьць да законапроекту аб мовах меншасьцяў — прадстаўнікоў самых гэтых зацікаўленых меншасьцяў; выходзіць як быццам *іхняя хата з краю*...

Чаму-ж нашыя пасла, выступаючы проці урадовых законапроектаў, не падалі свайго контр-проекту?

Чаму аб тэрыторыяльнай аутаноміі яны не загаварылі мацней за пэпээса Дашынскага?

Адказу на гэтую загадку будзем чакаць ад поўнае дыскусіі над новымі законамі у пленуме Сойму.

Пакуль што, можам толькі сконстатаваць, што хоць і позна, але лёд польскага нацыяналізму пачынае трашчаць, бо *правіцовы урад еам заняўся справаю нашага саўсім зразумелага права звацца людзьмі.* Ранейшы палянізатарскі курс унутранае палітыкі пакрысе банкрутуе і калі жыцьцё нашага краю не пачне шпарка йсьці і рашуча йсьці да лепшага, дык збанкрутуе вышэйсказаны курс абсолютна.

Шчыра, ці ня шчыра Міністар Прасьветы Мікляшэўскі у той-жа конституцыйнай соймавай камісіі заявіў, што проекты новых законаў прадыктованы польскім дзяржаўным розумам, а не якімі-нібудзь пабочнымі прычынамі, у той час як прадстаўнік аднае з нацыянальных меншасьцяў, украінскі пасол Хруцкі проста заўважыў, што запрапанованыя урадам проекты зьяўляюцца працаю для вясеньняе сэсіі Лігі Народаў...

Калі дзяржаўны розум Польшчы сапраўды домінуе над тым ці іншым ходам у заграніцы польскай палітыцы, дык насьпеўшы пералом у польскай палітычнай думцы датычна лёсу тых, хто дасюль іграў ролю пасынкаў Польскае Дзяржавы, нам застаецца толькі вітаць, спадзяючыся далейшага поступу польскае опініі у новым кірунку.

Як нам здаецца, ніякія паўмеры у гэтым кірунку, раздутага у нашым краі, нацыянальнага антагонізму не загасяць і за першаю урадовою ластаўкаю у нацыянальнай палітыцы павінны будуць надыйсьці вясьняныя дні магутнага аздараўленьня тутэйшых адносін.

Ці згодзяцца толькі пераконаныя палянізатары на поўны і аканчальны пералом сваіх памылковых учарашніх пагляду на інтарэсы нацыянальнасьцяў?

Годзі быць мудрымі... пасьля шкоды!

Урадовыя проекты аб роднай мове.

Першы проект — аб мове ўрадаваньня дае права беларусам з ваяводзтваў Палескага, Навагрудзкага і Віленскага, а таксама з паветаў Гарадзенскага і Ваўкавыскага, падаваць усякія прашэньні і наагул увсьці ўсякія размовы з усімі ўладамі і вураднікамі як I таксама і II (вышэйшай — ваяводзкай) інстанцыі, ды ўва ўсіх установах самаўраду — на сваёй роднай беларускай мове.

На гэтыя прашэньні і заявы, пісаныя пабеларуску, ўлада павінна даваць адказы на пісьме папольску, але, калі ў прашэньні (або можа і на словах) выражана жаданьне адтрымаць адказ пабеларуску, дык мусяць адпісаць у двух мовах — польскай і беларускай. Усе валасныя ўстановы абавязаны адказаваць на прашэньні пісаныя пабеларуску, толькі ў беларускай мове. Магістраты вялікіх местаў, як Вільні, Горадна і інш., зусім не абавязваюцца гэтым законапраектам, а паступаюць так, як пастановіць аб мове ўрада ваньня Гарадзкая Рада.

На паседжаньнях валасных і гарадзкіх радаў, а таксама і паветовых і ваяводзкіх соймікаў на тэрыторыі ўсіх паказаных вышэй ваяводзтваў і паветаў можна будзе свабодна карыстацца беларускай мовай. Толькі ўвялікія месты ізноў не падлягаюць гэтаму закону, бо іх рады самі вырашаюць аб тым, ці дазволіць беларусам-радным гаварыць пабеларуску, ці забараніць карыстацца роднай мовай.

Што датычыць усялякіх абвешчаньняў самаўрадовых уладаў, дык яны павінны быць пісаны папольску, але на другім месцы можа быць і тэкст беларускі... Абвешчаньні ўлады дзяржаўнага ўраду будуць пісаца таксама, як і абвешчаньні самаўрадовыя. У гэтым галоўным выпадку, калі бела рускае насяленьне павінна ясна і дакладна зразумець і ведаць, што пішацца ў абвешчаньні, якраз для ўлады, як дзяржаўнай, таксама і самаўрадовай, няма абавязку карыстацца мовай насяленьня, у нас — беларускай мовай.

Усе уставы ваяводзкія, а таксама ўсе распараджэньні дзяржаўнай адміністрацыі, якія публікуюцца ў ваяводзкім „Дзеньніку Урадовым“, павінны будуць побач з польскім тэкстам даваць і беларускі.

Ня маюць абавязку карыстацца пры пісьменных адказах беларускай мовай розныя ўрадоўцы чыгуначных, паштовых і тэлеграфных установаў. Але ў вуснай размове з інтэрэсантамі, а асабліва пры білетных касах і паштовых вакошках павінны і яны, але „паводле патрэбы і магчымасьці“ дапускаць беларускую мову.

Другі законапраект рэгулюе карыстаньне мовай мясцовага насяленьня ў судох і органах пракурорскага нагляду, г. знач. — у камэры сьледчага судзьдзі і г. д.

Староны і сьведкі маюць права карыстацца сваей мовай ува ўсіх выпадках судаводзтва, як вусна, таксама і пісьменна.

Але, калі адна з старон гэтага зажадае, дык другая старана, якая ўнясла прашэньне ці заяву пабеларуску, абавязана ў пэўным тэрміне далучыць і пераклад на польскую мову.

У пратаколах дазнаньня і судова га сьледзтва ў уталоўных (крымінальных) справах паказаньні абвінавачаных і сьведкаў павінны запісваць, апрача польскага тэксту, таксама і пабеларуску, калі гэтага патрэбуе дапрашаваны.

Акт абвінавачаньня, на жаданьне падсуднага, павінен быць яму паданы, апрача польскага, і ў беларускім перакладзе.

Староны маюць права патрэбаваць, каб прыгавар быў даны ім у іх матчынай, беларускай мове.

Абаронцы маюць права ў пэўных выпадках карыстацца ў сваіх прамовах мовай вінавачанага.

Трэці законапроект па сваёй недасканальнасьці ўступае пернмым двум. Калі ён пройдзе ў жыцьцё бяз ніякіх папраўак, дык, пры цяперашняй нашай школьнай адміністрацыі, наўрад ці унясець што нібудзь новае ў палажэньне школьнае беларускае справы. Застаецца ў гэтым проекце прын-

цып заявы 40 бацькоў, каб дзеці іхнія вучыліся на матчынай мове, але з агаворкаю, што калі побач з гэткаю заяваю ў даным школьным абводзе знойдзецца 25 бацькоў, якія пажадаюць вучыць дзяцей папольску, дык навука ў школе будзе адбывацца на дзьвёх мовах. Настаўніцкія сэмінарыі маюць быць двумоўныя. Сярэднія школы таксама. Артыкул 7 школьнага праекту жыўцом пацьвярджае цяперашнюю практыку: „У сярэдніх агульнаадукацыйных школах, — кажа гэты артыкул, — як прыватных, так і ўрадовых з выкладовае моваю няпольскаю— абавязковаю зьяўляецца навука папольску: польскае мовы й літэратуры, гісторыі і географіі Польшчы разам з навукаю аб сучаснай Польшчы“.

У сэнсе пэдагогічным проект ня вытрымае найменшае крытыкі.

Маленькі фэльетон.

З навукі і жыцьця.

1. Мэдыцына і магія.

У цяперашні час самыя цёмныя і неадукованыя людзі разам з самымі вучонымі прызнаюць мэдыцыну — за навуку, тады як некальні сот гадоў назад ня толькі ў Беларусі, але і ў Заходняй Эўропе — ў Нямеччыне, Францыі, Англіі, яе лічылі толькі галінаю окультных навукаў.

Мэдыцына была тады часткаю магіі, і насяленьне не адрозьнівала вучонага доктара-мэдыка ад мага-прапракаваццеля, астролёга альбо алхіміка.

Але таму, што навука паагул у тыя часы стаяла на нізкай ступені, вучоныя не карысталіся яшчэ тымі навуковымі мэтодамі, якія ўведзены цяпер ўва ўсе галіны мэдыцынскае навукі, дык саўсім зразумела, што самыя вучоныя лекары былі прапіты гэткімі забабонамі і часта ўжывалі гэткія лякарствы, ад якіх адмовіўся-б самы цёмны беларус самае глухое вёскі.

Сярэднявечныя лекары прабавалі вярнуць моладасьць і сілу старым людзям. У сярэднія вякі здавалася, што кроў маладых людзей і дзяцей, галоўным чынам, дзяўчатак — мае ў сабе моц вярнуць юнацкую сілу і рабіць маршчыністую скуру старых людзей сьвежаю і гладкаю.

Адсюль просты вывад: калі будзем піць кроў малых дзяцей, дык памаладзеем. З аналаў сярэднявечных судоў вядома, што графіня Батоці ў 1590 г. абвінавачвалася ў забойстве 300 дзяцей, кроў якіх піла і ўжывала для ваннаў.

Бедная графіня замест моладасьці адтрымала вяроўку. Яна была казьнена па прыгаварьі суда ў пачатку 1591 году. Гісторыя ведае шмат падобных прыкладаў. Кароль Людовік II піў дзіцячую кроў, каб памаладзець. У 1750 годзе ўжо ў даволі новы час, у эпоху „прасьветы“ нейкі князь у вялікім гэрцогстве Бадэнскім адтрымаў пазваленьне ад свайго монарха „хапаць пакіненых дзяцей, кам браць ванны з іхняе крыві“.

Але не адна кроў дзяцей і юнакаў мела, паводлуг разуменьня нашых продкаў, лячэбныя свойствы! Найлепшым лякарствам ад рэўматызму лічылася масьць з чалавечае клустасьці.

Праўду кажучы, недалёка ўцякла ад гэтага жахоўнага лякарства і цяперашняя настойка з мурашак, якая ў нас, у Беларусі, ужываецца. Пэўна-ж, „настаянь“ на сьпірце сотні мурашак гэта ня тое, што забіць чалавека, каб вытапіць з яго клустасьць, але памагае гэтае лякарства, хіба што, гэтак-жа сама, як і першае — гэта знач. ніяк.

Парашок з чалавечых касьцей меў нібыто таямнічую сілу ўзбуджаць любоў да таго, ад каго прыняты гэты парашок.

Попел ад спаленых валасоў данае асобы, прыняты разам са страваю другою асобаю, нішчыў яго сардэчную прыхільнасьць да першае асобы.

Больш разумным лякарствам, ужываным раней, трэба прызнаць ...жаночае малако.

Сучасная навука прызнае жаночае малако лепшым па карысьці напіткам у сьвеце, які значна пераважае лікам карысных элемэнтаў малако каровы і казы.

I вось у 17 сталецьці нейкага, саўсім зьдзіцянеўшага ад худзізны з прычыны распуснага жыцьця, князя паілі жаночым малаком, каб вярнуць яго патрачаныя сілы.

Чатыры мамкі прыходзілі да яго ў розную пару дня—і паўзвар'яцелы князь з задаваленьнем ссаў малако.

Але-ж, нічога — лякарства гэтае яму не памагло!

Праўда, што ён рассыцеў, як кнур, за два месяцы, але на трэці месяц звар'яцеў.

Пэўна-ж не ад малака сваіх карміцелек! Вар'яцтва падходзіла да яго і ўжо нішто не магло адхіліць яго. Але малако зрабіла, што трэба — ён рассыцеў, як толькі мог, так што сучасныя з ім лекары маглі-б вытапіць з яго шмат клустасьці дзеля сваіх цудадзейных анты-рэўматычных масьцяў.

2. Новы календар.

Звычайна ў эпоху рэвалюцыяў, калі валяцца ўсе зямныя куміры, рэвалюцыйны народ ідзе па шляху зьнішчэньня ўсяго таго, што было створана раней, вельмі часта ня спыняючыся перад зьнішчэньнем таго, што якраз варта было-б пакінуць не закранутым. Як вядома Вялікая Француская Рэвалюцыя канца XVIII сталецьця зрабіла рэформу календара, зьмяніўшы ўсе назовы месяцаў і завёўшы таксама й іншыя зьмены, але рэформа гэтая мала прадуманая і, папраўдзе кажучы, патрэбная рэвалюцыянэрам толькі дзеля выяўленьня свайго рэвалюцыйна-зьнішчальнага духа, ня ўтрымалася і новы рэвалюцыйны календар праваліўся, даўшы месца ранейшаму, якога ён саўсім не рабіў лепшым і больш дасканальным. Бязумоўна той самы лёс будзе і новага бальшавіцкага календара, аб якім нядаўна пісалася ў газэтах і які мае складацца з 300 дзён у годзе, 10-х месяцаў па 30 дзён кожны і па 6 тыдняў, з якіх кожны складацца мае з 5 дзён. Сьвяты ўводзяцца цераз чатыры дні ў пяты, гэт. празваны „леніндзень“; само сабою разумеецца, што сьвяты царкоўныя зьнікнуць саўсім.

Няма няпэўнасьці, што ўведзены бальшавіцкім урадам календар гэты не пераажыве яго самога. Справа ў тым, што зьмены ў цяперашнім календары патрэбны ўсяго пастолькі, паскольні пажадана й магчыма яшчэ больш прыблізіць наш звычайны календар да календара астранамічнага. А штучнае дзяленьне дзён году на 10 месяцаў або на 8 ці на 6—і непатрэбнае і бязгрунтоўнае.

З саўсім іншымі мэтамі, якія нічога агульнага ня маюць з рэвалюцыйнымі плянамі, склікаецца ўвосень гэтага году ў Амэрыцы, найхутчэй што ў Нью-Іорку, спэцыяльны навуковы конгрэс, які мае на мэце рэформу календара ў сэнсе яго ўдасканаленьня. Маецца на ўвазе ўхіленьне цяперашняе неадпаведнасьці, несымэтрычнасьці ў разьдзяленьні тыдняў паміж месяцамі і неадпаведнае даўжыні месяцаў. Паведаміўшы аб гэтым ініцыятар рэформы календара амэрыканскі вучоны, праф. д-р Б. Ф. Янэй, матэматык і астраном амэрыканскага унівэрсытэту Вуста, прыхіляецца да надзелу году на 13 месяцаў. Кожны месяц будзе цягнуцца 28 дзён, кожны просты год — адзін дадатковы дзень, а кожны высакосны год (або цераз 4 гады) — два дадатковыя дні. Выгада календара Янэя крыецца ў тым, што ўсе дні тыдня будуць прыпадаць у кожным месяцы на адну заўсёды дату, дзякуючы чаму будзе дасягнена точнае устанаўленьне сьвяточных дзён. Калі конгрэс прыме постуляты праф. Янэя, дык новы календар можна будзе ўвясьці 1 студня 1928 году ўва ўсім сьвеце.

М. Чарнаўскі.

Агляд прэсы.

Польская прэса спыніла сваю увагу на унесеных ужо у Сойм трох проектах законаў аб правох меншасьцяў. Правіцовы орган „Rzeczpospolita“ у передавым артыкуле, падпісаным Мар'янам Грэжэгорчыкам (№ 179 за 2 гэтага ліпня) пад загалоукам „Правы меншасьцяў“ піша:

Тры проекты законаў аб правох нацыянальных меншасьцяў у урадах, судох і школах, прынятыя Радаю Міністраў на прайшоўшым тыдні, а ўчора ўнесеныя ў Сойм, зьяўляюцца ў галіне заканадаўчага развіцьця Польшчы выпадкам першараднага значэньня. Бо яны азначаюць пачатак санацыйнае (аздараўляльнае) акцыі ўва ўнутраных адносінах, перш за ўсё, там, дзе сягоньняшнія адносіны найбольш пакідаюць чакаць лепшага, гэта знач. на ўсходзе Рэспублікі...

Зазначыўшы, што падняцьце гэтага пытаньня беспасрэдна па аходаньні першых труднасьцяў папрауленьня скарбу сьведчыць аб тым, што дзяржаўнае будаўніцтва пасоўваецца уперад адначасна ува усіх кірунках, аўтор далей кажа:

Новыя законапроекты зьвяртаюць на сябе асаблівую ўвагу ў сувязі з тою, якая ідзе яшчэ, бюджэтнаю дыскусіяю. Закончана ўжо ёй дасюль тры чацьверці найважнейшых Міністэрстваў, і па-за справамі чыста спэцыяльна-гаспадарчымі

Стахурская.

(Нарыс з натуры).

I.

Старая Вільня яшчэ спала ў сваёй лагавіне абняўшы бягучыя воды Вяльлі, а ўжо ваколічныя горы ўскалыхнуліся і заківалі сваімі кучаравымі галавамі насустрач надходзіўшай раніцы, што, як кветка вясной, красавала ў далёкім паветры, вялізарна і ціха пасувалася з усходу на залатых крылах-праменьнях, разьвейваючы цёмру ночы, нявідомымі ручайкамі ўліваючыся ў сэрцы людзей, завучы іх да жыцьця і змаганьня, перамогі і шчасьця...

I ўзбудзжаліся гаротныя, цягнуліся сустрэч прагавітыя жаданьні, радасна вітаючы прамень спадзей магутных...

Дзень надыходзіў. Ужо поўным кругам каціласе сонца на гарызонце, абліваючы цяплом засьнежаныя ваколіцы старога места. Лес заварушыўся. Пульхныя камкі сьнегу падталі і пазвальваліся з галін. Белыя скаты гор аддавалі мільёнамі іскраў; дарогі блішчэлі. Са стрэх парожніх летнікаў, там і сям прытуліўшыхся да прыгоркаў, беглі частыя каплі. Высокае неба не засмянялася ніводнай хмаркай. У паветры было сьветла, цёпла, ціха; толькі густое, ўрачыстае гудзеньне саборнага звону пераліваласа па лесе, паведамляючы людзей аб сьвяце.

I на гэты звон прачхнулася Стахурская. Выцягнуўшы худую руку з-пад старых лахманоў і адкінуўшы назад сівыя валасы, яна пераажагналася і зірнула ў вакно.

— „Дзякуй Табе, Божа, за сьветлы дзянёк, хай хоць ён прыгрэець мае старыя косьці“.

З гэтымі словамі яна паднялася з ложка. Белая пара, як дым, ішла з яе рота і паказавала, што ў яе куханьцы было так сама сьцюдзена як і ў сумежных пакоях закватараванага ёю парожняга летніка. Але вясёлая гульня сьвятла так уразіла Стахурскую, што яна й нячула сьцюжы; не сьпяшаючыся апранулася, падпаліўшы сухіх сукоў пад пліту, паставіла ваду на гарбату, а сама ўзяла са стала стары таўсты малітвенік і прысела перад агнём на зэдлічку. Нейкі час яна прыслухалася да аксамітнага бурчэньня звону, пакрываўшага агульную цішу і памалу перавара-чвала карты малітвеніка. Паміж карткамі пападаліся заложаныя абразкі, некаторыя з іх яна брала ў рукі, разглядала рысы твару намалёванага сьвятога, або цікавілася хараствам фарбаў. Часам адрывалася ад малітвеніка, каб паправіць дровы ці падняць з падлогі зваліўшыся вугаль і кінуць яго ізноў пад пліту. А то проста глядзела задуманымі вачыма на агонь, прыемна адчуваючы спакой сьвяточнага настрою душы. Мінутамі ў яе галаве пралятаалі кароткія думкі аб нядаўным мінулым — то яна ўспамінала, што ўвесь гэты тыдзень яна працавала ў добрых паноў, ніводнага дня ня піла і што цяпер маець у кішані цэлых тры рублі, на якія можна было-б зрабіць шмат чаго добрага: ці купіць чаравікі і скінуць свае падраныя атопкі, ці наняць кватэру, каб ня стыць у гэтым сьцюдзёным летніку.

Аднак у гэты мамэнт ёй успомнілася добрая, але шпаркая сталярыха, каторай яна п'яная пабіла вокны і каторая ў гэтыя самыя вокны павыкідала яе манаткі, адмовіўшы гэткім чынам ёй кватэру.

К.

(Працяг будзе).

ня было аддзелу, ў якім прадстаўнікі нацыянальных меншасьцяў не карысталіся-б выпадкам для сваіх скаргаў і трэбаваньняў. Закіды гнэту, прасьледаваньняў экстэрмінацыйнае палітыкі паўтараліся з дзень у дзень...

Скаргі гэтыя і трэбаваньні падчас агульных спрэчак над бюд'жэтам аутор пералічае гэтак:

... Маем яшчэ ў сьвежай памяці заяву безварункоеае барацьбы з Польшчаю *(калі гэта?— Рэд.)* кіненай ад імя Беларусаў п. Тарашкевічам і пранятыя нянавісьцю заявы абодвух украінскіх клюбаў п. п. Васыньчука і Вайцюка. Памятаем добра тугу гэтага апошняга аб прылучэньні да Саветаў. Таксама памятаем упартасьць, з якою ставіўся лёзунг плебісцыту як для рашэньня паагул аб прыналежнасьці да Польшчы, так і па справе аўтокефаліі Праваслаўнае Царквы, далей саўсім не рахованы з рэальнасьцю разгон у стаўляньні максымалістычных трэбаваньняў (адным з прыкладаў чаго была ўчарашняя прамова пас. Скрыны), нарэшце, безварунковую адмову ў падтрыманьні найважнейшых патрэбаў Дзяржавы, шмат разоў заманіфэстованую, а ізноў найкляснічней у прапазыцыі п. Хруцкага аб выкрасьленьні бюд'жэту дзяржаўнае паліцыі... ў пэрыяд гэтак разьвяльможненае на ўсходніх землях эпідэміі бандытызму.

Дапушчаючы, што проці новых законапраектаў таксама пачнецца агітацыя з боку клюбаў нацыянальных меньшасьцяў, аутор спыняецца на конституцыйнасьці гэтых законапраектаў:

Законы аб урадовай мове ўва ўрадах, судох і школах зьяўляюцца выпаўненьнем прынцыпу выражанага ў 110 артык. Конституцыі, што „кожны грамадзянін мае права захаваньня свае нацыянальнасьці і разьвіваньня свае мовы і нацыянальных асаблівасьцяў“. Зьяўляецца яна таксама выпаўненьнем Трактату (Вэрсальскага — *Рэд.)* аб абароне меншасьцяў з 28-га чэрвеня 1919 г., які сярод „прынцыпіяльных правоў“, гарантованых для меншасьцяў, прадбачачы у арт. 7 устанаўленьне ў Польшчы аднае ўрадовае мовы, гарантаваў меншасьцям „адпаведныя палягчэньні ў ужываньні іхняе мовы ў судох, як вусна, так і на пісьме“.

Як прыклад, што констытуцыйныя, часамі не саусім ясна сфармулованыя, гарантыі кожны можа талкаваць пасвойму—ня можам не прывясьці тут пагляду на новыя законапраекты сацыялістычнае польскае газэты „Robotnik“, якая у № (якраз таксама) 179 за 2. VII. 24. і таксама у перадавым артыкуле „Projekty w sprawach narodowościowych“ кажа:

Да канца ўчарашняга паседжаньня Сойму зьмест проектаў быў трыманы ў поўнай таямніцы. Маршалак у канцы паседжаньня прачытаў загалоўкі гэтых проектаў сярод сьпешных прапазыцыяў і перадаў іх констытуцыйнай камісіі. Гэткім дзіўным парадкам адбылося *„першае чытаньне“* (курсыў і чужасловы „Robotnika). Ураду і Маршалку трэ'было сьпешнасьці і ўхіленьня ад дыскусіі пры першым чытаньні. Няма сумляваньня, што прадстаўнікі меншасьцяў выступілі-б з праграмнымі трэбаваньнямі зараз-жа пры першым чытаньні, калі-б Маршалак вышэйсказаным парадкам проектаў не „przemycił“ (не прапусьціў контрабандаю — *Рэд).*

Прадбачачы, што гэткая няспрытная і невядучая да мэты тактыка ня ўхіліць дэмонстрацыйных выступленьняў меншасьцяў; газэта зазначае:

Хаця-ж — прыпамінаем, што п. Грабскі абяцаў у свой час, што гатовыя проекты падасьць да ведама партыяў меншасьці. А цяпер гэткія манэбры...

Так ці гэтак, унясеньне проектаў, што датычаць гэтых справаў лічым за поступ у урадовай палітыцы. Гэта — зрушэньне справы з няжывога пункту. Нарэшце Урад дайшоў да вываду, што акраінным народам належацца правы ў школе, ў урадзе, ў судох. У сэнсе эндэцкае палітыкі непрызнаваньня нацыянальных правоў гэта — крок наперад, зьмена на лепшае.

Пэўна-ж, мы саўсім ня думаем, што на гэтай дарозе — частковых направак у некалькіх галінах — можна знайсьці разрашэньне справы „акраін“. Наадварот, проекты гэтыя ўзмацняюць у нас перакананьне, што толькі грунтоўная і ўсебаковая рэформа, абапёртая на тэрыторыяльнай аўтаноміі, задаволініць патрэбу. Але ў тым проста распачлівым стане рэчаў, які вытвараўся на акраінах, з прычыны нячуванага забагненьня і завастрэньня нацыянальных справаў—вітаем прыхільна навет частковыя спробы зьмены на лепшае „Robotnik“ канчае паказ ньнем на недасканальнасьць законапроектаў, якія вымагаюць значных направак.

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

— Пры разглядзе Соймам бюд'жэту Міністэрства Прасьветы адкінены быў крэдыт на пэнсію віцэ-міністра. У сувязі з гэтым віцэ-міністар Лапушанскі павінен будзе падацца ў адстаўку.

— Беларускі пасол Б. Тарашкевіч на паседжаньні констытуцыйнае соймавае камісіі заявіў ад імя ўсіх нацыянальных меншасьцяў, што ня будзе браць удзелу ў паседжаньнях камісіі па пытаньню аб законапраектах ураду датычна моваў нацыянальных меншасьцяў, дзеля таго, што прадстаўнікі гэтых меншасьцяў ня былі запрошаны да апрацаваньня гэтых законапроектаў.

— Польскія газэты пішуць, што заместа пайшоўшага ў адстаўку Міністра Зямельных Рэформаў п. Людкевіча назначаны будзе на гэту пасаду п. Гележынскі, дырэктар варшаўскага акружнога земскага ўраду.

— 20 гэтага ліпня з Варшавы ў Парыж выяжджае польская дэлегацыя па справе рэвізіі гандлёвага трактату з Францыяй.

— Пасольскі клюб „Вызваленьня“ пасьля доўгае нарады асудзіў паступак сябра Клюбу віцэ-маршалка Сойму Панятоўскага, які двойчы па ўласнай ініцыятыве паклікаў да парадку партыйнага таварыша пасла Путка падчас прамовы апошняга ў пленуме Сойму. З гэтае прычыны п. Панятоўскі зляжыў з сябе званьне віцэ-маршалка Сойму.

— Будучы ў Парыжы пасол Польскага Сойму Стронскі (н. д.) прыняты быў на аўдыенцыі французскім прэм'ер-міністрам Эрыо.

— З прычыны газэтных вестак, што пасол Скірмунт патрэбаваў ад ангельскага ўраду запрашэньня Польшчы на лёнданскую конфэрэнцыю і адтрымаў адказ, Міністэрства Заграцічных Справаў паведамляе, што на конфэрэнцыі будуць толькі вялікія дзяржавы і апрача іх Португалія, Грэцыя, Югаславія і Румынія.

— На апошнім паседжаньні суда па кракаўскаму працэсу суд заявіў, што яго аўторытэт падрываецца дэмонстрацыйным выхадам з залі паседжаньняў адвакатаў і штрафаваў двох з іх на 150 злотых, а рэшце зрабіў выгавар. Абаронца пасол Лібэрман заявіў протэст проці агітацыі пракуратуры сярод прысяжных, каб адзін з іх нібыто захварэў, што адцягнула-б процэс на восень. Суд трывожыцца, што цяперашні склад прысяжных вынясе занадта мягкі прыгавар.

За граніцаю.

— Арыштованыя **латвійскімі** уладамі вучыцялі **беларускіх** сярэдніх школаў выпушчаны з вастрогу пад залог. Дырэктару Беларускай Гімназіі п. Краскоўскаму прышлося заплаціць 15.000 рублей за выпушчэньне яго з вастрогу пад залог на гэтую суму грошай.

— Дыпломатычны прадстаўнік **Японіі** ў Рызе зьвярнуўся да латвійскага ўраду з прапазыцыяй пачаць перагаворы аб гандлёвым латвійска-японскім трактаце.

— Камісарыят заграніх справаў С. С. С. Р. адказаў на ноту латвійскага пасольства ў Маскве аб агрэсыўнай прамове Троцкага, паведамляючы, што падараны аэроплян не прызначаецца дзеля ваенных мэтаў. Наагул С. С. С. Р. ня мае благіх замераў датычна Латвіі і ў будучыне хоча захаваць добрасуседзкія адносіны.

— Шэф савецкае дэлегацыі для рас.-ангельскіх перагавораў Ракоўскі прасіўся ў Чычэрына звольніць яго, альбо зьмяніць інструкцыю, дзеля таго, што найспагаднейшы момант для перагавораў мінуў, а ангельскія рабочыя ваража прыглядаюцца да дзейнасьці сав. дэлегацыі. Згаджаючыся з Ракоўскім, Чычэрын яго ўсё-ж такі ня звольніў, а паслаў яму на падмогу Іоффэ.

— **Французскія** капіталістыя адмаўляюцца ад пазычкі саветам, пакуль ня будзе пакончана з даўгамі і адплатаю французкім грамадзянам за панесеныя імі ў Расеі страты.

— Апублікованы ў „Echo de Paris“ проект, які будзе прачытаны ад імя Франціі на лёнданскай конфэрэнцыі вельмі крытыкуе правая прэса. 8 ліпня

Сельска-гаспадарчы конгрэс у Варшаве.

(Глядзі № 3 „Грам. Голасу“).

Гэтыя зьмены шкадліва адбіваюцца на нашым гандлёвым балянсе. Балянс нашага гандлю з заграніцаю быў у пачатку пасыўны, г. знач. прывоз з-за граніцы перавышаў вываз. І толькі ў 1923 годзе дасягнуў, нарэшце, поўнае роўнавагі. Кошт імпорту (ўвозу) складаў 1,116 міл. злотых, а кошт экспорту (вывазу) — 1.195 міл. зл. або на 79 міл злотых больш. Але гэтыя спагадныя варункі зьмяніліся ў неспагадны бок у першыя месяцы 1924 г. З месяца на месяц перавышэньне вывазу над увозам зьмяншаецца, а ў красавіку прывоз з-за граніцы перавысіў вываз. Наш гандлёвы балянс ізноў зрабіўся пасыўным. З гэтым зьявішчам трэба сур'ёзна лічыцца.

Роўнавага нашага дзяржаўнага бюд'жэту і роўнавага платнага балянсу — два галоўныя варункі стойкасьці новае валюты. Парушэньнем аднаго з гэтых варункаў пагражае падзеньнем курсу злотага. А Польшча-ж не знаходзіцца ў гэткіх шчасьлівых варунках, як іншыя дзяржавы, каб пазваляць сабе пасыўны гандлёвы балянс. У 1923 г. 82% агульнага імпорту складаюць рэчы першае патрэбы, без якіх край ня можа абыйсьціся. А значыцца, ня можа й гутаркі быць аб зьмяншэньні ўвозу цераз павялічэньне мытных падаткаў ды разам з тым захаваньня актыўнага характару нашага гандлёвага балянсу цераз абмежаваньне ўвозу. У гэткім выпадку застаецца ў нашым распараджэньні адзіны шлях, які вядзе да гэтай мэты—павялічэньне экспорту рэчаў прамысловага вытвару, на што пакладаць вялікіх надзеяў ня прыходзіцца. Застаецца толькі сельская гаспадарка. Як-жа стаіць гэтае пытаньне?

У першыя гады пасьля вайны вываз сельскагаспадарчых прадуктаў быў вельмі слабы. Але паступовa сельская гаспадарка ажывала і вываз яе прадуктаў падрастаў, а ўвоз падаў. Гэтак, напр., у 1923 г. ўвезена было гэтых рэчаў на 172 міл. злотых, а вывезена на 174 міл. зл. або на 2 міл. зл. больш. Хаця процэнт у агульнай суме вывазу, што прыпадае на рэчы сельскае гаспадаркі, быў вельмі нязначны — 14%. Гэта тлумачыцца крыху тым, што вываз с.-г. прадуктаў штучна затрудняўся, каб перашкодзіць росту цэнаў на гэтыя прадукты на ўнутраным рынку. А напраўду, калі-б наш сельска-гаспадарчы вытвар дасягнуў перадваенные нормы, дык можна было-б вывезьці 100.000 вагонаў ячменю і жыта, 1.500 штук быдла, 7.000 вагонаў яек і каля 31.000 вагонаў цукру на суму 450 мільёнаў злотых, у той час, як у 1923 г. ледзь вывезена 2.918 вагонаў хлеба, 885 вагонаў яек і 95.139 тоннаў цукру на агульную суму ў 65 міл. зл. Калі-б сельска-гаспадарчы вытвар дайшоў да перадваенные нормы, дык склаў-бы каля 35% агульнае сумы экспорту ў нашым гандлёвым балянсе. Гэткім чынам, мы павінны ўсімі спосабамі імкнуць да падняцьця сельска-гаспадарчае прадукцыі ня толькі дзеля таго, каб гэта прадукцыя забясьпечыла ўнутраную патрэбу, неабходную ў мірны час ды яшчэ болей важную на выпадак вайны, але таксама і з тою мэтаю, каб выкарыстаная ўва ўсім сваім разьмеры экспортная здольнасьць сельскае-гаспадаркі магла падтрымаць неабходную роўнавагу ў нашым гандлёвым балянсе.

(Канец будзе).

Пуанкарэ рыхтуецца скрытыкаваць у парляманце палітыку кабінэту Эрыо.

— У Мілане (Італія) фашысты забілі трамвайнага рабочага Ольдані за тое, што на іхняе пытаньне, ці далучыўся-б ён да агульнае рабочае маніфэстацыі ў часьць Маттэотті, ён даў пацьверджальны адказ.

— Пашыч упаважнены распусьціць югаслявянскі парлямэнт і абвясьціць срок новых выбараў, якія маюць адбыцца ў кастрычніку.

— На сэрбска-італьянскай граніцы фашысты напалі на аднаго вурадніка з чугункі. У сувязі з гэтым звольнены некалькі італьянскіх пагранічных вураднікаў.

— Італьянскі кароль прыняў адстаўку віцэ-міністраў і паназначаў новых.

— Італьянскі charge d'effaires заявіў югаслявянскаму ўраду, што італьянскі ўрад вельмі шкадуе, што стаўся факт пагранічнага непаразуменьня.

— У памяшканьні Цэнтральнага камітэту нямецкае камуністычнае партыі, абвінавачанага ў арганізацыі паўстаньня адбыўся вобыск, падчас якога знойдзены былі падрыўныя матар'ялы і агітацыйная літэратура.

— У Аўстрыі, ў адным з местаў адбыліся крывавыя спатычкі паміж со цыяль-дэмократамі і народн. соцыялістымі. Дана было 100 стрэлаў; 11 чалавек ранена, з іх два—цяжка.

— У гішпанскай колёніі ў Мароко (Афрыка) адбываецца паўстаньне некалькіх плямёнаў мясцовых жыхароў. Паўстанцы ваююць удачна. Гішпанскае войска ледзь трымаецца на сваіх пазыцыях.

ТУТЭЙШАЯ ХРОНІКА.

— Расейская газэта „Виленское Утро" піша, што бўыўшы інспэктар Віленскае Беларускае Гімназіі і сябра Цэнтр. Белар. Школьнае Рады Красінскі выяжджае ў Радавую Расею.

— На 13 гэтага ліпня назначаны ў польскім рабочым доме (вул. Жэлігоўскага, 4) зьезд сельска-гаспадарчых рабочых Віленшчыны.

— **Новая кніжка.** Беларускім Аддзелам Віленскага Выдавецтва Б. Клецкіна выпушчана ў сьвет новая кніжка на беларускай мове „Н. Рубакін. Разказы аб вялікіх падзеях розных часоў і народаў" — пераклад з расейскае мовы Краўцовага Макара.

— **Падатак на шыльды і плякаты.** На паседжаньні Гарадзкое Рады прыняты проект магістрату і фінансавае камісіі аб падатку на шыльды, рэклямы і плякаты.

— **Падатак на сабак.** 5-га ліпня магістрат апублікаваў распараджэньне аб падатку на сабак, які павінен быць заплачаны не пазьней 15 жніўня. Хто мае аднаго сабаку — плаціць 5 злотых, за два сабакі 15, за тры — 30 злотых, за чацьвёртага сабаку і далей за кожнага на 20 злотых.

— Камісар ураду на гор. Вільню даводзіць да агульнага ведама, што на аснове 7 артыкулу закону 11-га красавіка гэтага году аб абароне кватарантаў, уласьнікі нярухомасьцяў абавязаны вывесіць і заўсёды трымаць у браме дому на відным месцы сьпіскі з паказаньнем расходаў, разложаных на кватарантаў (за вадаправодныя, каналізацыйныя і асэнізацыйныя прылады, за чышчэньне галоўных комінаў, асьвятленьне прымнаў, сходаў і калідораў, вывоз сьмецьця і ўтрыманьне дворніка) як па стаўках ад чэрвеня 1914 году, так і цяперашнім разьмеры аспаўное арэндпае платы за асобныя памяшканьні, сумы, якія падлягаюць раскладу на кватарантаў, таксама частак, якія прыпадаюць пасьля дзяленьня на асобных кватарантаў.

Вінаватыя ў парушэньні вышэйсказаных пастановаў падлягаюць арышту да 6 тыдняў альбо штрафу ад 3 да 600 злотых, які будзе накладацца ў судовым парадку.

— **Справа Базыльянскіх муроў у судзе.** Віленскі акружны суд 2-га ліпня разглядаў справу конфіскацыі польскім урадам нярухомае маемасьці праваслаўнага духавенства (дамоў) у Вільні. Да лічбы гэтых „нацыяналізаваных" дамоў належаць і так званыя „Базыльянскія муры" (гмах б. Базыльянскага манастыра пры Вострабрамскай вул. № 9), дзе месьціцца Беларуская Гімназія, Праваслаўная Духоўная Сэмінарыя, Беларускі Музэй ім. Івана Луцкевіча, Беларускі Прытулак для сірот і г. д. У суд справа пайшла з прычыны жалабы Праваслаўнае Кансысторыі на незаконнасьць „нацыяналізацыі".

Ад імя Кансысторыі выступаў вядомы віленскі адвакат Врублеўскі і праўны дарадца Кансысторыі, адвакат Казлоўскі. Абарона прадставіла рад бясспрэчных доказаў таго, што Базыльянскія муры і некаторыя другія гмахі ніколі на былі сконфіскаваны расейскім урадам, што давала-б польскаму ўраду права адабраць іх у сучасных уласьнікаў. Проста, як казаў адв. Врублеўскі, народ наш зьмяняў веру: з праваслаўных яго пераварнулі ў уніятаў, з уніятаў—ізноў у праваслаўных, але-ж людзі ўвесь час заставаліся тыя самыя, і гэтыя дамы прадстаўляюць і заўсёды прадстаўлялі іх супольную, грамадзкую маемасьць.

Супраць довадаў адв. Врублеўскага, што „нацыяналізацыя" адносна да значнае часьці дамоў праваслаўнага духавенства — неабаснована, прадстаўнік ураду ня мог даць ніякіх паважных аргумэнтаў.

Суд вынясеньне прыгавару адлажыў, запрапанаваўшы адв. Врублеў скаму падаць сваё довады на пісьме.

УСЯЧЫНА.

Найлепшая дамовая служба з людаедаў.

Да нядаўняга часу ў шмат якіх плямёнаў цэнтральнае Афрыкі існавала людаедзтва, дый цяпер яшчэ дзе-ня-дзе пацішу здараецца. Наўрад ці хто згадзіўся-б, што з гэтых якраз людзей набіраюцца ідэальныя дамовыя слугі.

Вось як апісвае ў аднэй ангельскай газэце эўропэйская дама, якая жыве на фэрме ў цэнтральнай Афрыцы.

„Афрыканскі нэгра (чорнаскуры чалавек) зьяўляецца дзіўна скомбінованым слугою: ен і пакаёўка, і нянька для дзяцей, і лёкай, і кухарка і даглядчык дому. Продкі яго былі людаедамі, а на вёсцы, з якое паходзіць, яшчэ й цяпер ядуць часамі чалавечае мяса. Аднак-жа, як слуга, ён ніколі ня думае аб тым, каб зварыць тых, хто яму дае хлеб.

Наадварот гонарам яго зьяўляецца зрабіць для іх найсмачнейшую яду; ён надзіва добры кухар, які дае сабе раду ўва ўсякім палажэньні і з самых простых прадуктаў умее зрабіць багатае мэню (рознароднасьць стравы).

А яшчэ лепшаю зьяўляецца нэгранка. Маю гэткую чорнаскурую служанку, верную, чыстую і працавітую, якую можна ўжыць да ўсялякае работы. Пэўна-ж, варта толькі зрабіць на яе ўплыў дабратою, аднача сна не папушчаючы захадта лейцаў. Знаючы крыху псыхолёгію гэтых чорных людзей, можна зрабіць іх найвярнейшымі хатнімі слугамі прыхільнымі і лагоднымі, як малыя дзеці".

Як-бы там ні пісалі заграничныя пані аб добрых чорных слугах, а ная такі здаецца, што наўрад ці якаянібудзь, навет найадважнейшая, наша беларуская гаспадыня згадзілася-б мець у сябе падобных чорных слугаў-дзікуноў.

Лёс трупаў царскае сям'і.

Як дадатак да кароценькае заметкі ў 1-м нумары „Грам. Голасу", падаем больш падробныя ведамасьці з надрукованае ў францускай газэце „Matin" гутаркі з бўыўшым пры Колчаку начальнікам францускае ваеннае місіі ў Сыбіры гэн. Жанэнам. Гэнэрал Жанэн кажа, што ён прывёз у Францыю спапялеўшыя астанкі расейскае царскае сям'і, расстрэленай у Екацерынбургу. Гэта астанкі Мікалая II, б. царыцы Аляксандры, наследніка, малодшых вялікіх княжнаў і двох слугаў. У гэтым попеле ўсё зьмяшалася, так што нельга выдзяліць астанкаў тае ці іншае асобы. Пазнавальным застаўся толькі адзін палец, які экспэртамі прызнаецца за палец бўыш. царыцы, таму што гэта палец над'жылае дамы са спаленымі рукамі. Тут-жа знаходзіцца і колькі рэчаў, спаленых разам з трупамі царскае сям'і, як абгуллелыя дарагія каменьні, рэшта спаленае вопраткі, спражка дзягі царэвіча, далей гузікі мундзіраў, маленькія абразы і маса бясформенные чалавечае клустасьці. Пасьля забойства ў Екацерынбургу трупы, саўсім апранены, былі завезены ў недалёкі лес; там яны былі распранены, парэзаны на кавалкі і затым спалены. На ўсім відаць, што ўсё гэта было зроблена над'звычайна шпарка. У кожным выпадку, з трупаў ня былі забраны ўсе, якія на іх былі, рэчы. Сьпісак знойдзеных рэчаў складаецца з 311 нумароў, сярод іх астаткі чалавечых трупаў, рэчы упрыгажэньня. Усё гэта знаходзіцца ў скрыначцы, пастаўленай у чэмадан. Гэнэрал Жанэн перадаў гэты чэмадан разам з іншымі яшчэ чэмаданамі бўыўшаму расейскаму паслу ў Рыме Гірсу па прапазыцыі вял. князя Мікалая Мікал евіча. У трох апошніх скрыначках знаходзяцца акты зробленага сьледства, а таксама ўсялякія рэчы, якія адносяцца да забойства, сярод іх кулі, знойдзеныя ў сьценах пакою, ў якім адбылося забойства. Гэнэрал Жанэн паведамляе далей, што ў Алапаеўску былі забіты некаторыя іншыя сябры царскае сям'і: вялікая княгіня Альжбета Фёдараўна, вял. кн. Сяргей Міхайлавіч, Ігар Канстантынавіч, сын княгіні Палей, а з імі разам манашка і слуга. Забойства было зроблена гэткім чынам, што іх усіх кінулі ў шахту і затым пачалі ў іх кідаць бярвеньні і гранаты. Сяргей пытаўся працівіцца. Дзьмітры пераконаваў усіх памёрці стойка і перад сьмерцю гучна пяяў царкоўныя сьпевы.

Жанчыны гэнэраламі чырвонае арміі.

Маскоўскія газэты паведамляюць, што ў ліку скончыўшых Дзяржаўную Ваенную Акадэмію ёсьць дзьве жанчыны: А. Урванцава і Р. Буддэ. Абедзьве яны скончылі Ваенную Акадэмію з ад'значэньнем, па перакананьню яны камуністкі, кар'еру сваю пачалі ў чырвонай арміі. Абедзьве жанчыны провізорычна запісаны да расейскага гэнэральнага штабу з тытулам і пэнсіяю гэнэралаў. Ня выключаная рэч, што яны ў хуткім часе прымуць каманду над разьмешчанымі ў Маскве палкамі. Р. Буддэ выдатна езьдзіць конна, дасканальна ўмее страляць і праз гэта хоча быць прызначанаю да кавалерыйскага аддзелу.

Гэнэралісімус чырвонае арміі і прэзэс ваенна-рэвалюцыйнае рады Троцкі сказаў сьвежа сьпечаным гэнэралам прамову, падкрэсьліваючы факт, што савецкая армія зьяўляецца першаю, якая прызнала за жанчынамі гэнэральскае палажэньне.

Газэту прачытай і перадай суседу!

Той, хто умее чытаць, ніколі не палянуйся прачытаць няпісьменнаму!

Юрыдычныя парады.

Наваградак. К. Плескачэўскаму.

Пытаньне: Ці можа адвакат, атрымаўшы вапляруху 4 разы за абразу мундзіра польскага войска быць у корпарацыі адвакатаў?

Адказ: Калі корпарацыя адвакатаў і Акружны Суд аб гэтым ведаюць і не рэагуюць, дык можа быць, бо адзін факт нанясеньня ўдара ня можа служыць прычынаю, каб выкінуць з корпарацыі адвакатаў.

Грамадзяне!

Пішэце нам аб жыцьці нашых мястэчак і весак, як хто умее, падаючы толькі праўдзівыя факты. Карэспандэнцыі павінны быць з праўдзівым імем, прозьвішчам і адрэсам аўтора. Падпісаны-ж яны могуць быць псэўдонімам (выдуманым прозьвішчам). Аплата выдрукаванага матар'ялу залежыць ад Рэдакцыі.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад вяртацца ня будуць.

Выдавец: Беларускае Грамадзянск. Сабраньне. Рэдактар: **Язэп Салавей.** Друкарня „Lux", вул. Жэлігоўскага, 1. Тэлеф. № 203.